

İÇİNDEKİLER

Eleğimsağma
Nasıl Kurtarmış
Yüzakı
Bir Hayır
Namus
Üç Öğüt
'Kurumuş Ağaçlar
Rüşvet

ELEĞİMSAĞMA

Küçük Ayşe, sabahtan beri önünde mekik dokuduğu yüksek bez tezgahından kalktı. Yorgun yorgun gerindi. Bugün evde yapayalnızdı. Babasıyla kardeşleri dün erkenden kasabaya, pazara gitmişlerdi. Annesiyle ablası da komşuda idiler; belki Zaim'lerde... Gözlerini ovuşturdu. Yavaş yavaş sofanın duvarındaki sarı çerçeveli aynaya yaklaştı. Kendine baktı. Beyazlan azalan kömür gözleri uykudan henüz kalkmış gibi mahmurdu. Yanakları daha ziyade aldı ve gür siyah saçları dağınıktı. Tekrar gerindi. Gerinirken bütün bütün süzülen gözlerini, titreyen, gerilen ince dudaklarını beyaz billur gerdanını sanki ilk defa görüyormuş gibi şaştı: -Ne güzelim ben,ayol, diye güldü. Başını eğdi. Mavi aba terliklerinden boyunun göre-bildiği yerlerine kadar bütün vücudunu dikkatle süzdü. Gözlerini tekrar aynaya attı. Döndü. Saçlarını elleriyle dalgalandırdı. İşte daha on yaşında yokken koca bir kız gibi iri idi. İki gün evvel Zaim'lerin düğününde öteki köylerden gelenler, onu bu kadar büyümüş görünce, hayrette kalmışlardı. Hem öyle kuvvetli idi ki... Erkek akranlarını bir tutuşta kaldırıp yere çarpıyordu. Ona "Pehlivan Ayşe" derlerdi. Erkek çocuklar gibi ata binmesini, silah atmasını, güreşmesini, birdirbir, esir almaca oynamasını çok seviyordu. Fakat...

Fakat işte büyüdükçe o kadar sevdiği bu oyunlara veda etmek lazım gelecekti. Hatta geçen gün çeşme dönüşünde köyün imamına, Kurt Hoca'ya rastgelmişti. Kuru elini öperken bu hiç hoşlanmadığı huysuz ihtiyar, ona:

-Kız Ayşe, anana söyle, seni örtüye soksun, artık senin açık dolaşman uygun değil, demişti.

Yarın yahut öbür gün o da, her büyüyen kız gibi, cara* girecek... Ve demek kendini sıkan bu evde, bu bez tezgahının başında ölünceye kadar mahpus kalacaktı... Atlara, tüfeklere, güreşlere, kaydıraklara, hepsine veda etmek ha...

* *Anadolu'da kullanılan bir çeşit çarşaf.*

Eliyle saçlarını arkaya attı. Aynaya tekrar dikkatle baktı. Ne güzeldi! Amma bu güzelliğin, bu gür saçların, bu kömür gözlerin, bu al yanakların onca hiç önemi yoktu. İçini çekti:

-Ah, erkek olsaydım, dedi.

Ah, erkek olsaydı... Hemen alevlenen masum bir çocuk hayalinin mantıksız garipliğiyle düşünmeye başladı. Neler yapmayacaktı? Bir kere yalnız Bozkaya'nın değil, hatta bütün kazanın birinci pehlivanı olacaktı. Sonra... Meşhur bir efe... ve mutlaka Zaimoğulları'nın küçük kızını alacaktı. Savaşlara girecek, göğsü nişanlarla dolacak, dağları aşacak, cesur köy delikanlılarının yaptıkları gibi haftalarca ayı avlarında dolaşacaktı. Aynanın önünden çekildi. Yine yavaş adımlarla pencereye doğru yürüdü. Kenara dirseğini dayadı, hava hem açık, hem bulutlu idi. Yüz adım ötede Kurt Hoca'mn bahçesinde horozlar ötüyordu. Öğle yaklaştığı halde ortalıkta sanki yeni sabah oluyormuş gibi tatlı bir hal vardı. Arasına hafif bir yağmur serpiliyordu. Ayşe tamamıyla hayal dünyasına daldı. Cansız bir heykel gibi hiç kıvıldamıyordu.

Fakat birdenbire yüreği atmaya başladı.

Sarardı. Nefesi tutuluyordu. Acaba o söz doğru mu? Ama yalan olmak ihtimali var mı? Kızardı. Başını ellerinin içine aldı. Evet...

Ömründe bu kadar yakın bir eleğimsağma görmemişti. Köyün arkasındaki Kurudere'ye giden yolun etrafındaki fundalıkların, devedikenlerinin ortasında pembeli, mavili, yeşilli, sarılı, morlu, kırmızılı, turunculu kalın, gayet kalın bir eleğimsağma kalkmış, nurdan eğri bir direk gibi havaya uzanmıştı. Ucu ta fundalıkların içinde idi... Ayşe'nin yüreği da ha hızlı

çarpmaya başladı, işte bu kadar köyün yakınma inmiş olan bu eleğimsağmanın koşup bir kere altından geçse...

Erkek olacaktı!

Bundan hiç şüphesi yoktu. Daha ziyade düşünmedi. Pencereden ayrıldı. Merdivenlerden indi. Bahçeyi geçti. Kendini sokağa attı. Deli gibi koşmaya başladı. Etrafını görmüyordu. Koştı. Koştı. "Eleğimsağma sönmeden yetişeyim" diye bütün kuvvetiyle koştu. Koştı. Kestirme gitmek için hendeklerden atladı. Tarlaları çiğnedi. Tepelere tırmandı. Fundalıklara daldı. Yağmur hep yağıyordu. Koştı. Koştı. Koştı. Çalılara etekleri takılıyor, elleri, yüzü, gözü yırtılıyordu. Nihayet eleğim-sağmaya elli adım kadar yaklaştı. İyice kesilmişti. Bir gayret... Bir gayret daha... Nefes nefese eleğimsağmanın altından geçti.

-Oh! dedi.

Yağmur hâlâ yağıyor, güneş bulutların arasından görünüyordu. Koşarken terliklerini ayağından atmıştı. Çorapları paralanmış, dikenlere, taşlara çarpan ayakları berelenmişti: "Biraz dinlensem" diye fundalıkların içine uzandı. Yağmur bazı hızlanıyor, bazı yavaşlıyordu.

Ayağa kalkınca şaşırdı. Boyu büyümüş, cepkeni yırtılmış, kısalan etekleri belinde kalmıştı. Islanmış yüzüne elini götürdü. Parmaklarına bıyıklan dokundu. Kendine baktı. Koca bir delikanlı! Amma arkasındakiler erkek esvabı değil.

-Evet gideyim, şunları değiştireyim, dedi.

Yürüdü. O kadar kuvvetlenmişti ki, demin yarım saatte koşarak geçtiği yerleri üç adımda aştı. Her tarafı sıcak bir güneş aydınlatıyordu. Çok susamıştı. Açık bıraktığı kapıdan girdi. Evvela kanmcaya kadar su içti. Sonra yukarı çıktı. Kilitli bir sandığı kırdı. Ağabeyinin bayramlıklarını çıkardı. Giydi. Vücuduna çok dar geliyordu. Duvardan martini de aldı. Omuzuna taktı. Dışarı çıktı. Her yeri ağır bir sis kaplamıştı. Sokağın baş tarafından davul zurna sesleri işitti. O tarafa doğru gitti. Yolda oynayan çocuklara ne olduğunu sordu:

-Zaimgillerin düğününde güreş var, dediler.

-Üç gün evvel onların düğünü olmadı mı be?

Küçük kızlarını, Gülsün'ü ha... Birdenbire hiddetlendi. İşte şimdi erkekti. Bu üzüm gözlü küçücük kızı kendi alacaktı. Koştı, Cami meydanından geçti. İkinci namazından çıkanlar ona bakıyor, kim olduğunu tanımıyorlardı. Düğün evinin avlusuna girerken yeni düze inmiş efeler gibi nara attı:

-Er olan meydanda! Açılın!

Herkes ona baktı. Tanıyamıyorlardı. Davullar, zurnalar çalıyor, ortada çiftler çiftler pehlivanlar güreşiyordu. Evvela kim olduğunu söylemedi.

-Hoş geldin efe, kimlerdensin? diyenlere gülüyor:

-Sonra anlarsınız, diyordu.

Pehlivanlara bağırdı:

-Benimle ikişer ikişer güreşecek varsa meydana çıksın!

Kadın, erkek bütün köy ahalisi şaştı. Bir fısıltıdır gitti. Yerinden kalkan Kurt Hoca bile cüppesini arkasına kambur yapıyor, onu iyice görmek için gözlüklerini takıyordu. Şimdiye kadar bir kişinin iki pehlivanla güreştiği işitilmemişti. Ayşe yağlandı, yağlandı. Kispetler giydi. Çiftler çiftler karşısına çıkan pehlivanları kaldırıp kaldırıp yere çarptı. Başa verilen kocaman mandayı kuzu gibi kucağına alınca, halk, hayretinden bağırışmaya başladı:

-Nerelisin delikanlı?

-Kimlerdensin Efe?..

-Yaşa, yaşa!

Davullar, zurnalar sustu. Avlunun içindekilerin hepsi etrafına toplandı.

Ayşe:

-Ben Bozkaya'danım!... diye haykırdı. Herkes birbirine bakıştı. Bütün köy halkı orada idi. Hiçbirisi onu tanı mıyordu:

-Hayır Bozkaya'dan değilsin.

-Biz köylümüzü tanımaz mıyız?

-Eğleniyorsun!

Dayanamadı. Güldü:

-Ben Ayşe'yim...

Halk uğuldadı:

-Hangi Ayşe, hangi Ayşe?

-Hacı Mehmet'lerin Ayşe...

Köy halkı bir türlü inanamıyordu. Ayşe bağıra bağıra, nasıl koştuğunu, nasıl eleğimsağmanın altından geçtiğini, nasıl erkek olduğunu anlattı; nihayet sordu ki:

-Gülşüm'ü kim alıyor?

-Muhtarın oğlu Hasan, dediler.

-Çabuk karşıma gelsin...

Kalabalığın içinden Hasanı buldular. Ayşe Efe'nin karşısına diktiler.

-Nikâhı kim kıydı?

-Kurt Hoca...

-Kurt Hoca ha... Onu da getirin bakayım.

Kurt Hocayı da getirdiler. Herkese emreden, daima surat asan, kimseye yüz vermeyen Kurt Hoca şimdi yumuşamış, elpençe divan duruyordu.

Ayşe dedi ki:

-Ulan Hasan, boşa bakayım Gülşüm'ü!

-Boşamam.

-Boşa diyorum.

Ve birden kırmızı kuşağından yakaladı. Havaya kaldırdı.

-Ay, ay, ay... Aman efe...

-Boşa diyorum, yoksa şimdi yere çarpar beynini parçalarım.

-Boş olsun! Boş olsun!..

Zavallı Hasan havada bağııyordu. Ayşe onu yavaşça yere bıraktı. Sonra Kurt Hocaya , döndü:

-Kıy bakalım Gülsüm'le benim nikâhımı!
dedi.

-Kıymam.

-Yapma Hoca!

-Kıymam.

-Kıy diyorum.

-Kıymam.

-Niçin kıymıyorsun?

-Uygun değil. Uygun değil.

-Uygun değil, filan tanımam kıyacaksm.

-Kıymayacağım.

Ayşe bir saldırdı. Hasan'a boşattırdığı gibi havada nikâhını kıydırmak için Kurt Hoca'nın kuşağından yakaladı. Havaya kaldırdı:

-Kıy bakayım çabuk, yoksa şimdi yere çarparım.

-Kıymam.

-Kıy diyorum, yoksa fena olacak.

-Kıymayacağım, kıymayacağım.

Ayşe fena halde kızdı, köpürdü. Hiç hoşlanmadığı bu zalim adamı salladı, salladı, salladı. Öyle bir fırlattı ki...

Fakat Kurt Hoca yere düşmedi! Havada kaldı. Ve havadan bağırmağa başladı:

-Hey köy... Haberiniz olsun, bu erkek değildir. Bu kızdır. Bunu örtüye sokmalı. Bunun böyle gezmesi uygun değildir.

Avlunun içindeki halk karınca kümesi gibi birdenbire çoğalıyor, kaynaşıyor. Kurt Hoca'nın sesiyle:

-Uygun değil, uygun değil, diye korkunç bir uğultu çıkıyor... Ve hepsinin ellerinde kalın, siyah örtüler, kırmızı peştemallar, onu örtmek, örtüler altında boğmak için üzerine hücum ediyorlardı. Ayşe silkindi. Bir nara attı. Martinini yakaladı. Dipçiği savurmaya başladı. Herkesi önüne kattı. Yetiştığinin beline indiriyor, yere yuvarlıyordu. Yalnız Kurt Hoca kanat gibi açılan cüppesiyle havada dolaşıyordu. Köyün sokaklarında elleri örtülü, peştemalli köylüleri kovalıyordu. Cami meydanından geçerken Kurt Hoca'nın çaylak gibi minareye konduğunu gördü. Hemen caminin avlusuna daldı. Yavaşça minarenin merdivenlerinden çıkıyor, içinden:

-Ah, şu mendeburu bir yakalasam diyordu.

Şerefeye gelince Kurt Hocaya birdenbire yapıştı:

-Uygun değil mi bakayım? diye gırtlığından tuttu. Sıkıyordu. Canı çıkarken hoca fena halde tepindi. Gümbür gümbür şerefe yıkıldı. Ayşe aşağıya düştü. Kafası küt diye yere vurdu.

Gözünü açınca kafasını yumruklayan babasını gördü:

-Domuzun kızı, ne arıyordun burada?

-Yağmurla sırlıklam olmuş, yeşil ve sık fundalıkların içinde idi. Anası, ağabeyi, muhtarın oğlu Korucu Hasan, daha birtakım komşular etrafında duruyorlardı.

-Ne arıyordun burada, bizi arattırıyorsun, domuz!

Deminden kuşağından tutup havaya kaldırdığı Hasan onu kurtarmaya çalışıyor:

-Bir daha etmez ağam, bir daha etmez, diyordu.

İşte öğleden beri onu arıyorlardı, böyle birdenbire kaybolması bütün köyü merakta bırakmıştı. Her tarafa adamlar, korucular çıkmıştı. Üç-dört saattir çamurlar içinde dolaşan babası öfkesini alamıyor, yarısı Ayşe'yi kurtaranlara yapışan tekmeler indiriyordu.

-Kızgın domuz, ne arıyordun burada? diye kükrüyordu. Anası da babasının küfürlerini tekrarlıyor, evde ona göstereceğini söylüyor, gözlerini açıyor, başını sallıyordu.

-Ne arıyordun burada?..

Ayşe aptallaşmış, hiç cevap veremiyor, yalnız ağlıyordu. Anasının, babasının, köylülerin arkasına takıldı. Demin koştuğu yerlerden miskin miskin köye döndü. Evlerine yaklaştıkları zaman havadan bir ses geldi:

-Buldunuz mu Mehmet Ağa?

-Bulduk Hoca Efendi...

Ayşe, gözlerini yukarı kaldırdı. Kurt Hoca, başıkabak, yalınayak, kolları sıvalı, evinin yüksek taraçasında kalaylı ibriğiyle apdestini

tazeliyordu.

-Nerede imiş?

-Fundalıklarda. Uyumuş kalmış...

-Bu yağmurda orada ne yapıyormuş ki?...

-Söylemiyor domuz.

-Örtüye koyun onu, örtüye... Artık onun açık dolaşması uygun değil.

Zavallı Ayşe hiç sesini çıkaramıyor, utancından yerlerin dibine geçiyor, bastığı çamurlara bakarak, bütün göğsünü saran derin hıçkırıklarla hüngür hüngür ağlıyordu.

NASIL KURTARMIŞ

Kasaba içinde Kadı İbrahim Efendi'den hoşlanan kimse yoktu.

Dört parmak siyah, çatık kaslarıyla, küçük parlak gözleriyle, sık siyah sakallarının, ürpermiş canlı bıyıklarının arasından görünen iri beyaz

dişleriyle, insana hemen saldıracak, ısıracaktı gibi gelirdi. Yüzü daima buruştu.

Buz tutmuş sirke kadar ekşiydi, hiç gülmezdi; pek sertti. En

sakin lafı bile havlar gibi hamle hamle söyler, sonra birdenbire

susuverirdi. Fakat, şöyle bakarken, insana yüzüyle, hareketiyle, sözleriyle

pek fena tesir bırakan bu doğru kadı, kendi kalbinin çok iyi olduğuna

inanırdı. Herkesin iyiliğini isterim sanırdı. Herkesi acı sözleriyle haşlar,

ama elinden gelecek yardımı da saklamamaya çalışırdı. Sertliğine,

birdenbire alevlenmesine, bazen ağzından çıkan sözü kulağı işitmemesine

itiraz edenlere:

-Siz ne anlarsınız, halk beni gözü gibi sever! derdi.

Bir cuma günü, sabahleyin, Şadırvan meydanında Avukat Hüsameddin

Efendi'nin dükkânında oturuyordu. Hemen hemen kasabanın bütün ileri

gelenleri oradaydı. Namaz vaktini beklemeye gelmişlerdi. "Tatlı dil, güler

yüz"den bahsolunuyordu. Ömründe hiç gülmeyen Kadı İbrahim Efendi,

işittiklerini hep kendine, kendi üzerine alındı. Müdafaa için ağzını açacak

oldu. Düşündü, sustu. Fakat, eşraf efendiler münakaşalarında epey ileri

gittiler.

Biri dedi ki:

-Yüzü gülmeyen insan cehennemliktir!

Bir diğeri daha beter saçmaladı:

-Asık suratlı bir adamın ne namazı, ne niyazı, ne zekâtı, ne orucu makbuldür. Kalpte iman nuru sönünce, yüz kararırımış!

... Hâsılı hepsi ayrı ayrı birer pot kırdı. O kadar ki, Kadı İbrahim Efendi dayanamadı. Tatlı dil, güler yüzün münafıklara özgü, doğru sözün acı, haklı adamın de sert olduğunu söyledi. Dükkan sahibi Avukat Hüsameddin Efendi aynı zamanda kasabanın şairiydi de:

-"Ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz..." diye kadıya itiraz etti. İnsanın fikrindeki neyse, zikrinde de o olduğunu tekrar ederek, iddiasını ispata girişti. Hazır bulunanların hepsi "tatlı dil, güler yüz" taraftarlığında ittifak etmiş gibiydiler. Kalbe, fiile kimsenin önem verdiği yoktu. Bu esnada dükkânın kapı smda genç bir yörük peyda oldu. Elinde kocaman bir lenger tütüyordu:

-Ne var? diye önüne giden Hüsameddin Efendiye sordu:

-Kadı Efendi burada mı?

-Burada.

Kadı İbrahim Efendi, oturduğu minderin köşesinde doğruldu. Acaba bir dava, bir şikâyet miydi?

-Ne var, söyle bakayım? diye çağırdı.

Sarışın yörük:

-Efendim, babam size şu yoğurdu gönderdi, dedi.

-Niçin?

-Şey...

-Ben yoğurt filan ısmarlamadım.

Dedikoducu kişiler birbirlerine bakıştı. Bu bir rüşvet miydi? Kadı İbrahim Efendi de sıkıldı, bozuldu. Koca bir lenger yoğurt... Ne ilgisi var! Kan başına sıçradı, kaşlarını çattı, gözlerini zavallı şaşkın yörük delikanlısının üstüne dikti:

-Baban kim be?

-Hatiloğlu Ahmet Ağa...

-Tanımıyorum ben.

-O sizi tanıyor efendim. Bu yoğurdu hediye gönderdi. Ona büyük bir iyilik etmişsiniz. ,

Kadının dünyada kimseye iyilik edebileceğine ihtimal vermeyen eşraf, baştan aşağı kulak kesildiler.

Kadı İbrahim Efendi de tanımadığı bir adama nasıl iyilik ettiğini merak etti.

-Ne iyilik etmişim?

-Koyunlarını kurtarmışsınız efendim.

-Ne vakit?

-Dün gece.

Kadı, yörüğe "Deli olmasın?" diye dikkatli dikkatli baktı. Dün gece evinden dışarı çıkmamıştı. Yalanını tutmak için sordu:

-Nerede?..

-Rüyasında efendim...

Eşraf, gülmekten katılıyordu. Kadı, haysiyetinin incindiğini duydu. Suratını daha beter astı. Fakat "iyilik etmek", reddolunacak bir şey değildi. Rüyada olsa bile! Açtı ağzını, "görünmeyen"in hakikat olduğunu, "görünen'in hayalden ibaret bulunduğunu, acı bir felsefe çeşnisiyle anlattı. Hakikat ancak rüyada gerçekleşebilirdi. Kendi iyi idi. İyiliği işte rüyalara giriyordu. Sonra döndü. Yörük'e:

-Babana selam söyle oğlum, dedi, bırak oraya lengeri. Ben namazdan sonra aldırırım.

Delikanlı, yoğurt kabım kapının yanına bıraktı. Gidecekti. Fakat "görünmeyenin önemi'ni ilim diliyle iyice anlattım sanan Kadı Efendi, rüyada yaptığı iyiliğe dair daha çok bilgi almak istedi.

-Babanın koyunlarını nasıl kurtarmışım, biliyor musun?

Genç yörük, basacak bir yer arıyormuş gibi etrafına bakındı. Sonra arkasına baktı, ellerini önüne kavuşturdu. Mavi donunun üzerindeki kocaman kuşağını kollarıyla sıktı. Yutkundu. Gözlerini tavana dikti. Anlatmaya başladı:

-Babam dün gece rüyasında koyunları Ala-bayır'ın üstüne yaymış.

-Ey...

-Sonra kocaman bir kurt peyda olmuş. Kurt kaçmış... siz kovalamışsınız. Sonra... tutunca kurdun karnını azı dişlerinizle yarmış-smız. Koyunlar da... Şey...

Yörük, rastgele tavandan çektiği sakın gözleriyle Kadı Efendi'nin kararmış suratını görünce, birdenbire hikâyesini kesti. Yüreği hop etti. Hakikaten bir yaban domuzunun azı dişleri altında kalmış gibi korktu. Oradan kaçtı. Halbuki hikâyesini dinleyen eşraf efendiler, birbirlerine bakarak kahkahalarını elleriyle ağızlarında söndürmeye çalışıyorlardı. Kadı Efendi ise...

YÜZAKI

Mehmet Efendi, on senedir kasabada oturuyordu. Köydeki tarlaları, bağları, bahçeleri ortak elinde kalmıştı. Aziz ahbabı Müftü Hacı Ali Efendi ile dertleşirken:

-Hepsini yanmış, kül olmuş farz ediyorum. Artık dünyada bir tane olsun doğru adam yok, dedi.

Faziletin varlığına dini gibi iman eden Müftü:

-Var ama, sen bulamıyorsun, diye başını salladı.

Mehmet Efendi taştı:

-Yok, yok, yok! Vallahi, billahi yok! Herkes yalancı, herkes dolandırıcı. Denemediğim ne hısım kaldı, ne akrabam. Kardeşim bile beni aldattı.

-Öyleyse git, malının başında otur.

-Doğru söylüyorsun. "Gemin oldu, kışında... Çiftin oldu, içinde..." Ne yapayım ki, burada işlerimi bırakamıyorum.

-Köydekilerini sat.

-İttifak etmişler. Kimse almıyor.

Müftü Efendi, dünyada doğruluğun, faziletin hâlâ var olduğunu biliyordu. Fakat nasıl ispat etmeliydi? Mehmet Efendi gibi, kötülerin hilesine tutulanlar, imanlarını da bozuyorlardı. Gel zaman, git zaman, bir gün gelecekti ki, artık kimse kimseye inanmaz olacaktı.

-Benim tanıdığım bir çoban var. Çok doğrudur! dedi.

-Çoban mı?

-Evet...

Mehmet Efendi, yarasının üzerine yeni bir yara açılmış gibi, suratını acı acı ekşitti:

-Hele o çobanlar? diye derin derin bir ah çekti, bin beş yüz koyunumdan nihayet elli tane bıraktılar.

-Pekâlâ, bu elli koyunu benim söylediğim doğru adama ver. Yüz yapsın!

Mehmet Efendi güldü:

-Şaka etme.

-Sahi söylüyorum.

Müftü, tanıdığı çobanı anlatmaya başladı. Bu, dünyada yalan nedir bilmez bir adamdı. Gayet saftı, dervişti. Ömrünü dağlarda, meralarda geçirirdi.

Beş vaktine beş daha katardı.

Müftü methettikçe Mehmet Efendi yumuşadı:

-Bari şu benim koyunları ona versek, dedi.

Ertesi gün yaylaya haber gönderdiler. Çobanı kasabaya çağırtdılar. Mehmet Efendi, Müftü'nün karşısında onunla anlaştı. Elli koyunu bu çoban gezdirecek, elli koyunun verdiği kârdan beşte biri kendine ait olacaktı. Koyunlar köyden getirtildi. Bu küçük sürü ile çoban çıktı, gitti. Günler, haftalar, aylar geçiyordu. Mehmet Efendi, Müftüye rastgeldikçe:
-Bu çoban doğru çıkarsa, köydeki bütün işlerimi de ona bırakacağım, diyordu.
-Göreceksin, göreceksin!
-İnşallah...

*

Bir sene sonra, bir cuma sabahı Mehmet Efendi evinin alt katındaki odada otururken "Doğru Çoban"ı karşısında gördü. Elinde büyük bir toprak kapla ıslak bir post vardı. Bunları selam vermeden sedirin yanındaki pencerenin içine bıraktı:

-Hoş geldin?
-Hoş bulduk!
-Otur bakalım...
-Eyvallah!
-Koyunlardan ne haber? Doğurmadılar mı?

Çoban:

-Hepsi kısırmış! dedi.
-Hiçbiri doğurmadı mı?
-Hayır.
-Yünlerini ne yaptın?
-Daha kırpmamıştım.

Mehmet Efendi anlamadı:

-Ne demek?
-On iki tanesini çaldılar.
-Ey?
-Geriye ne kaldı?
-Otuz sekiz.
-Otuz ikisi geçen sonbahar kelebek oldu, öldüler.
-Ey?
-Geriye ne kaldı? ^ -Altı.
-Beşini kurt yedi...
-Geriye ne kaldı? -Bir!...

-İşte bu bir koyuna da gözüm gibi bakıyordum. Evvelki akşam sağdım. Sütüyle şu yoğurdu yaptım. Dün sabah yayladan inerken zavallı uçuruma

yuvarlandı. İndim, başına gittim, bir de gördüm ki, ölmüş. Daha soğumadan yüzdüm. İşte postu.

Çoban eliyle pencerenin yanındaki ıslak deriyi gösteriyordu. Mehmet Efendi, kır sakalını sol eliyle tuttu. Önce kızardı, sonra sarardı. Çoban susmuyordu:

-Yoğurt iki buçuk okka.. Yarım okkası benim. Pöstekideki hakkımı size bağlıyorum!

Mehmet Efendi hiç sesini çıkarmadı. Ayağa kalktı. Yoğurt kabını eline aldı, yavaş yavaş "Doğru Çoban'ın önüne geldi. Dolu kabı bütün küvetiyle kafasına geçirdi:

-Al hakkını kerata! diye yumruklamaya başladı. Tekmeleye tekmeleye kapıdan dışarı attı!

Bu esnada Müftü Efendi, dostunun ziyaretine gelmişti. Kapıda çobanı, suratı yoğurt içinde görünce şaşırdı, sordu:

-Ulan, bu ne hal?

Saf çoban, uğradığı haksızlıktan şaşırmış gibiydi. Fakat yine mantığını kaybetmemişti. Acı bir serzeniş tavrıyla:

-Ne olacak efendim, dedi, hesabını doğru veren işte böyle yüzünün akıyla dışarı çıkar.

BİR HAYIR

Yatağında kımıldamayan Durmuş Ağa, gözlerini basık tavana dikmişti. Sanki iki saattir eski, sararmış hatılları(*) sayıyordu. Yüzü toprak rengindeydi. Kırmızı kaplı yorganın üstüne serili elleri artık bir insan eline benzemiyordu. O kadar kuru, o kadar zayıf, o kadar cansızdı ki... Ancak duyulan boğuk bir sesle:

-Yahu, ben ölüyon! dedi.

* *Hatıl: Kereste veya kiriş.*

Ocağın başında yusyumru oturan bir ihtiyar kadın doğruldu. Hastaya baktı:

-Hedi sus, hedi sus! Deli gibi söylenme... '

-Ben ölüyon diyom, gadın!

-Hedi sus, hedi sus!...

Durmuş Ağa, mor dokuma örtülü yastığından başını kaldıramıyor, sağına, soluna dön-düremiyordu. Gözlerini karışma çevirdi. Ocağın önünü görebilmek için gözbebekleri çukurlarının kenarına batıyor, beyazları alabildiğine büyüyordu. Zavallı işte bir aydır böyleydi. Her gün eriyip gittikçe, karısı onun "hiçbir şeyciği olmadığını" tekrarlıyor, ölümünü hatırlatıyordu. Fakat o, işi anlamıştı. Artık gözlerinden başka bir yerini oynatamıyordu. Vücudu tamamıyla ölmüştü. Bir şey yemek şöyle dursun, hatta bir damlacık su bile içemiyordu. İçinden diyordu ki: "Yalnız canım kaldı. O da çıkacak!" Göğsünde, boğazının biraz aşağısında, sıcak bir ürperme vardı. Galiba işte bu candı. Nefes alırken, ya ağzından, ya burnundan uçurecek-ti.

-Ah nittim de, böyle bekledim! diye inledi.

Tembelin biriydi. Her işi ihmal ederdi. Hac parasını fazlasıyla hazırladığı halde "ha bu yıl, ha gelecek yıl..." bahanesiyle bir türlü davranıp gidememişti. İki oğlu vardı ki, birbirinden berbattı. En canlı zamanında bile "Ne vakit ölecek?" gibi ta gözünün içine bakarlardı. Daha hastalığının başında mallarını taksim etmesi, hayır ve iyilik için bir şey ayırıp güvenilir bir adama vermesi lazımdı. Şimdi, evet, artık bu mümkün değildi. Acaba akşama kadar yaşayabilecek miydi?

-Yahu, Hacı Ağa'yı çağır! dedi.

-Nideceksin ki?..

-Çağır, vasiyetimi diyeceğim.

-Hedi sus, hedi sus! Deli gibi söylenme...

Hastanın gözleri kaymayan bir cıva gibi alev saçarak harladı. Beyaz dudakları titredi. Dişleri kısıldı. Bu Hacı Ağa, ona her vakit, hayır, hasenat için bir şey ayırmasını tavsiye eden komşusuydu. Derdi ki: "Ecelin gelişi duyulmaz! Birdenbire bizi bastırır. Adam sağken vasiyetini filan etmeli, adının hayırlı anılması için bir şeyceğiz ayırmalı. Sonra arkasından lokma filan dökmek değil ya, bir Yasin, bir Fatiha'cık bile okuyan bulunmaz. Mezarı taşsız kalır..." Halbuki Durmuş Ağa, çekmecesinde, bir çeşme parası bile ayırmıştı. Komşusunu çağırıp bunu vermek, hac parasıyla mescidin tamir olunmasını vasiyet etmek istiyordu. Fakat işte karısı inat ediyor, yaklaşan ölümün lafını ağzına aldırılmıyordu. Sesi bitmişti: "Hacı Ağa, Hacı Ağa!" diye bağırsa kimseye işittiremeyecekti.

Karısının, ocağın önünde vişne çürüğü yemenisini çözüp, kınalı saçlarını taradığını görüyordu. Bu son derece inatçı bir kadındı. Bir şeyi zihnine koydu mu, aksini dinlemez.

"Nuh" der, "Peygamber" demezdi. Durmuş Ağa, gençliğinde bu inadı için çok dövmüştü. O kadar uğraştığı-halde karısının geçiremedi-ği bu huyu çocuklarına aynıyla geçmişti. İkisi de inatçıydı. İnatlarıyla bütün köyü patlatırlardı. Hem babalarına hem birbirlerine dargındılar. Kendisi ölürl ölmez, miras kavgasına düşecekler, mezarına taş diktirmek, arkasından bir mevlit bir Yasin okutmak değil, hatta nereye gömüldüğünü bile sorup araştırmayacaklardı. Göğsünün içindeki sıcak ürperme yanmaya başlıyor, bir ateş, bir zehir oluyordu. Şimdi ihmalciliğinden pişmandı. Karısına son kuvvetiyle seslendi:

-Yahu, ölüyon, şu Hacı Ağayı çağırıvi...

-Hedi sus, hedi sus! O gevezeyi ne yapacaksın ki?

-Bir diyeceğim var.

-Bana di...

-Gayri ölüyon. Şu Hacıyı çağır ki, son lafımı ide3rün.

-Hedi sus, hedi sus! Ağzım hayra aç...

Pencereden akseden aydınlık, kadının kınalı saçlarını parlatıyordu.

Taranması bittikten sonra tekrar yemenisini bağladı. Küçük, buruşuk, çirkin yüzüne, mavi, büyük gözleri yabancı gibiydi. İri burnunun altında kısık, sanki daima bir şey ısırmış gibi duran kısa bir çehresi vardı. Ocağı karıştırdı. Bacadan düşen bir rüzgâr külleri uçurmuştu. Sıska elleriyle yerleri süpürüyor, savrulan külleri topluyordu. Hasta aksırır gibi bir ses çıkardı. Döndü, baktı:

-Ne istiyon?.. dedi.

Ağa cevap vermedi. Çenesi atıyordu. Kadın kalktı. Yatağın yanma gitti. Eğildi. Kocasının yüzüne baktı. Gözleri kapanmıştı: "Uyuyo mu ki?" diye şüphelendi. Eliyle omuzuna dokundu. Ölüme inanamıyordu:

-Uyumuş! dedi.

Bekledi, bekledi. Fakat Durmuş Ağa bu uykudan bir daha uyanamadı. Oğulları, mirasın üzerine aç kurt gibi atılmışlar, daha babalarının toprağı kurumadan gürültülü bir kavga çıkarmışlardı. Çift şeylerin birini biri, birini biri alıyor, fakat tek şeyleri bir türlü pay edemiyorlardı. Meselâ babalarının kürkünü, ipek halıdan seccadesini ortasından kesip ikiye böldüler. Ev de tekti. Onu da yıktılar. Kapıları, pencereleri, ortalıkta olanları eşit olmak üzere aralarında taksim ettiler.

Bu kavgalı taksim bir ay kadar sürdü. Durmuş Ağa'nın yurdu artık bir harabeydi. Güzel evinin yerinde yeller esiyor, bahçesinde baykuşlar ötüyordu. Hacı Ağa, bir gün bu yıkıntının önünden geçerken komşusunun iki oğlunu gördü. Sıska köpeğı tutmuşlar:

-Sen alacaksın!

-Ben alacağım! diye çekişip duruyorlardı. Yaklaştı, sordu:

-Ülen, ne çekişip duruyorsunuz?

-Sen garişma... diye başlarından savmak istediler. Hacı Ağa ısrar etti. Gürültülerinin sebebini anladı. Ellerindeki köpek, babalarından kalma idi. İkisi de haklarından vazgeçmiyorlardı. Nihayet bu hayvancığı iki parça kesip paylaşmaya karar vermişlerdi. Hacı Ağa:

-Vazgeçin, dedi. Bu itin ne eti yenir, ne kemiği para eder, ne derisi işe yarar!

Büyük sordu:

-Öyle emme nidelüm?

-Bir "hayır" işleyin, ülen...

Bu sefer küçük sordu: -Nasıl hayır?

.-Bu köpeği kesmekten vazgeçin, bırakın, babanızın canına ulusun dursun!..

İki kardeş birbirlerine baktılar. Bu, oldukça makul bir nasihatti. Karşılıklı haklarından vazgeçtiler.

...Sahipsiz kalan köpek açlıktan,susuzluk-tan, soğuktan bütün kış, yıkılmış evin yerinde uludu inledi.

Onun ulumasından gece gündüz rahatsız olan köy halkı, bu dinmez acı feryadı, zavallı hayvanın ölen efendisi hakkındaki muhabbetine yoruyorlar:

"Rahmetli Durmuş Ağa, kötülük etmeyip, bu köpek kadar, oğullarına da kendini sevdireydi, ne mezarı taşsız kalır, ne de böyle mevlütsüz, hayırsız, hasenatsız toprak altında yatırdı bugün..." diyorlardı.

NAMUS

Daha geceydi, çobanyıldızı derinlerden dünya üzerindeki uyumuş sürülere bakan tek bir göz gibi parlıyor, koyu karanlıklara mavi bir ışık akıtıyordu. Hapishanenin ağır, demir kapısı acı bir küfür gürültüsü ile açıldı.

Jandarmalar, elleri arkasına bağlanmış zayıf, cılız, ürkek bir adamı dışarı çıkardılar. Siyah arabanın dar kapısından sokmak için kollarından yukarı kaldırıyorlardı. Elleri bağlı adam sağındaki sakallı jandarmaya döndü:

-Nereye gidiyoruz be ağam? diye sordu.

-Bilmiyor musun?

-Bilmiyorum be...

-Deminden imam efendi sana ne dedi?

-"Lala, ala..." diye bir şeyler söyledi. Ben "Ne diyorsun?" dedim. "Benim dediğimi söyle!" dedi. Ben de onun dediğini anlamadan söyledim.

-Öyleyse çok iyi ettin!, cevabını veren jandarma, mahkûmu arabanın içine tıktı. Kendi de yanma girdi. Dışarıda kalan genç jandarma üstlerinden kapıyı kilitledi. Mavi alacakaranlığın içinde kamçı sesi, atların nal tıkırtıları, demir tekerlek gürültüleri işitildi.

Penceresiz arabanın içi tıpkı bir kutu gibiydi. Köşesinde küçük bir fener, sarı, ziyasıyla cidarlardaki gölgeleri titretiyordu. Mahkûm susmuyordu: Tüfeğini yanına dayayan sakallı jandarma, tabakasından bir sigara sarıyordu. Güldü:

-Yarım saat sonra ısınırsın! diye başını salladı.

Konuşmaya başladılar. Bozuk kaldırımların sarsıntısı durmadan sözlerini kesiyor, ikiye bölüyordu:

-Hamama mı gidiyoruz?

-Hamama ama senin bildiğin hamam değil-

-Nasıl?..

-Sabunu var, suyu yok...

-Benim abdestim var be ağam, niye beni hamama götürüyorsunuz?

-Abdestini bozdurmak için!

Mahkûm, jandarmanın alayından bir şey anlamıyordu. Sustu. O susunca, jandarma sormaya başladı:

-Ulan senin kabahatin neydi?

Mahkûm, yaraşma dokunulmuş bir adam gibi haykırdı:

-Namus, bre ağam, namus, namus, namus!

Yerinden kalkıyor, çırpınıyordu. Bu namus heyecanı jandarmanın canını sıktı:

-Ulan, Çingene'de namus olur mu? dedi.

-Neye olmasın ağam, Çingene insan değil mi?

-Karını başkasıyla mı yakaladın?

-Hayır.

-Kızını mı yakaladın?

-Hayır.

-Öyleyse niçin "namus, namus" diye bağırıp yırtınırsın. Ne oldu ki bakayım?..

Mahkûm Çingene, felâketini hatırladı. Sarardı. Dudakları titriyordu. Hikâyesini anlattı:

-Bir akşam dereye, yıkanmaya gitmişim. Biraz geç kaldım. Çergeye döndüm. Ah namus, bire namus!..Bir de ne göreyim?..

-Ne gördün?

-Ah namus bre! Namus ağam.

-Söyle canım, her vakit gördüğün bir şey olacak!

-Hayır.

-Ya ne gördün?..

-Karım, kız kardeşim, anam,halam, küçük kızlarım, yengem toplanmışlar. Bir şeye bakıyorlar, hem gülüyorlar.

Jandarma bunu pek merak etti. Sigarasını ağzından çekti:

-Neye bakıyorlardı?

Çingene tekrar "namus bre, namus" diye kafasını arabanın cidarına çarptı:

-Bizim Çomar'a Hasan'ın sarı erkek köpeği yapışmış. İçeri almışlar, seyrediyorlardı.

Jandarma gülmekten katılıyordu:

-Ey, sonra?..

-Birdenbire hiddetlendim. "Sizin hiç utanmanız, arlanmanız yok mu?" dedim. Elime çotranın yanındaki bir balta geçti...

-Ey?..

-Hepsinin kafasına ayrı ayrı indirdim. Çamarı da ikiye böldüm. Hiçbiri kaçamadı. Hepsini geberttim. !!!!

Jandarmanın sigarası parmaklarından düşmüştü. Çingene "namus bire, namus!" diye dövünüyor, araba daha ziyade sarsılıyor, daha ziyade takırdıyordu. Jandarma, karşısındaki sıska, kirli suratlı, pis herife bakarak yüreğinin çarptığını duyuyor, elinde olmadan memleketinde Hıdırellez günleri yaptıkları eşek bayramını hatırlıyor, kendi namussuzluğuna şükrediyordu. Evet, bu Çingene gibi içlerinde bir iki namuslu adam olsaydı, bütün kasaba halkını, Hıdırellez günü yaylada kılıçtan geçirmek icabedecekti.

*

Araba, katilin dokuz insanı baltayla kestiği yerde durdu. Burası bir şose kenarıydı. Küçük kapının kilidini açtılar. Önde elleri bağlı Çingene, arkadan sakallı jandarma indi. Savcı, komiser, hâkim filan hepsi daha evvel gelmişlerdi. Arabalar bir katar gibi birbiri arkasına dizilmiş, yol boyunda duruyordu. Ortalık tamamıyla ağarmış, çobanyıldızı sönmüştü. Komiserle gelen jandarmalar, bir iskemleye binmişler, gülüşerek

daracağıının ipini sabunluyorlardı. Çingene, bu manzarayı görür görmez, gölgesinden ürkmüş bir Arap atı gibi şahlandı:

-Ay, beni asacak mısınız? diye haykırdı.

Kimse cevap vermedi. Herkes önüne bakıyordu. Komiser, elindeki yaftayı katilin boynuna geçirmek için ilerledi. Namus uğrunda şehit olacak bu çaresize karşı herkesin kalbinde sanki gizli bir muhabbet, gizli bir hürmet vardı! Hele beyaz sakallı hâkimin gözlerinden şıpır şıpır yaşlar damlıyordu. O, kırk senelik memuriyeti sırasında bu verdiği hüküm kadar ağır hiç bir vicdan azabı duymamıştı. Evet, Çingene, mingene... Fakat ne büyük bir namus telâkkisiydi! Evet, ne büyük bir namus taassubu!.. Ama kanun... İşte o affetmiyordu. Ah, yoksa bizde "jüri" usûlü olsaydı, hemen bu dokuz canı birden alan Azra il'den müthiş katili beraat ettirecekti. Farkında olmadan komiserin önüne geçti. Acaba bu kadar yüksek bir namus niyetiyle yaşayan bir insanın ölmezden bir dakika evvelki son arzusu ne olabilirdi?..

-Biraz dur! dedi.

Şaşırılmış Çingene'ye hıçkırığa hıçkırığa yaklaştı. Dizleri, elleri, dudakları titriyordu.

-Allah kusurunu affetsin! diye söze başladı. Ben senin haklı olduğunu biliyorum. Ama ne yapalım? Başımız şeriata, kanuna bağlı! Dünyada son arzun ne? Bana söyle. Ne olsa yapacağım oğlum!

Çingene, hâlâ sabunlanan ipe baktı. Sonra gözü yaşlı ihtiyar hâkime döndü:

-Ne arzum olacak? Ne olsa sizin gibi na - mertler yapmazlar, dedi.

Hâkim elini kaldırdı:

-Vallahi, billahi, ne istersen yapacağım! Canımı istersen vereceğim! Söyle oğlum.

-Söylemem, yapmazsın.

-Yaparım.

-Yapmazsın. Hepiniz yalancısınız. İnsanı aldatırsınız!..

-Aldatmam. Yaparım diyorum, evladım.

-Yapmazsın hâkim efendi. İşte bütün buradakiler şahit olsun, yapmazsın!..

Hâkim, kendine bakan memurlara, polislere, jandarmalara bir göz gezdirdi. Sözünü kesin bir şekilde tekrarladı:

-Bunlar şahit olsun, Allah şahit olsun, yapacağım!..

Ağzında zaptettiği hıçkırıklardan boğulacakmış gibi başını göğe kaldırıyordu. Doğru söylediği sesin azametinden, tavrının heybetinden, heyecanının büyüklüğünden belliydi. Çingene biraz ferahlar gibi oldu.

Gözleri parladı. Yutkundu. Heyet baştan aşağı kulak kesilmişti. Yaklaşan siyah ölümün soğukluğu hepsini sanki dondurmuş, taş kesmişti. Çingene öksürdü:

-Pekâlâ, hâkim efendi, dedi, senden istediğim bu: Hüsmen'in sarı köpeğini buldur, gözlerinin önünde iğdiş yaptır. Herkesin ırzı, namusu kurtulsun. Hâkim, şaşkın şaşkın yüzüne bakarken, mahkûm susmuyor: "Namus, bre namus!.. Yaptırmazsan ahrette iki elim yakanda kalsın!" diye jandarmaların kolları arasında çırpınıyordu.

ÜÇ ÖĞÜT

- Halk Edebiyatından –

Durmuş'un bir anasından başka kimsesi yoktu. Fakirdi. Ama gençti, kuvvetli idi. Öküzünün biri ölünce tarlasını süremedi. Para kazanmak, tekrar çiftini düzebilmek için gurbete gitmeye karar verdi. Gurbet, İstanbul demektir. Köyde kim çaresiz kalırsa, kimin işi bozulursa, İstanbul yolunu tutar. Durmuş da torbasını omuzladı. Çarıklarını sıktı, eline bir değnek aldı, gurbetçilerin arasına katıldı. Dere tepe aştı. Nihayet İstanbul'a geldi. İki gün hemşerilerinin kahvesinde pinekledi. Ne iş tutacağını bilmiyordu. Bir sanatı yoktu. -Bari uşak olayım, dedi. Kapı aramaya başladı. Bir hafta geçti. Münasip bir yer bulamadı. Bir gün kahvede Müstakim Efendi isminde birini salık verdiler; evi Edirnekapi'sında idi. Durmuş gitti. Bu efendiyi buldu. Ak sakallı, nur yüzlü bir ihtiyar... Eteğini öptü:

-Uşak arıyormuşsunuz, beni alın efendim, dedi.

Müstakim Efendi, onu tepeden tırnağa süzdü. Nereli olduğunu sordu.

Durmuş:

-Kastanbolluyum, dedi.

-Evli misin?

-Hayır.

-Anan, baban var mı?

-Yalnız anam var. Babam sizlere ömür...

-Ne zaman İstanbul'a geldin?

-On gün evvel...

-On gün boş mu gezdin?

-İş aradım.

-Bulamadın mı?

-Bulamadım.

Kazanacağı parayı ne yapacağını, borcu olup olmadığını sordu. Durmuş'un verdiği cevaplardan memnun oldu.

-Peki oğlum, dedi. Ben seni yanıma alayım ama, çok para veremem...

Durmuş:

-Ben çok para istemem efendim, dedi.

-Ama ben pek az para veririm.

-Ne kadar verirsiniz?

-Bir kuruş.

-Günde bir kuruş mu?

-Hayır.

-Haftada bir kuruş mu?

-Hayır.

Durmuş biraz şaşaladı. Tekrar sordu:

-Ayda bir kuruş mu, efendim?

-Hayır! Senede bir kuruş...

Durmuş bu ihtiyar efendiyi kendisiyle eğleniyor sandı. Güldü. Önüne baktı. Utandı. Fakat Müstakim Efendi yine:

-Senede bir kuruş, dedi. Yalnız bu kadar değil. Bir de öğüt vereceğim.

Durmuş gözlerini yerden kaldırdı:

-Ben öğüdü ne yapayım? Bana para lâzım efendim.

-Para kullanılır, biter, yahut^ kaybolur, oğlum. Ama insanın aldığı öğüt hiç bitmez. Ölünceye kadar işine yarar.

Durmuş, üzgün üzgün yine önüne baktı. Kuru sözün işe yarayacağına hiç akıllı ermedi. Tekrar Müstakim Efendinin eteğini öptü. Çıkıp gidecekti.

İhtiyar:

-Dur oğlum, dedi. Şöyle duvarlara bak... Görüyorsun ya... Hep kitap dolu... Burada beş bin kitap var. Ben bunların hepsini okudum. Ömrüm ilim ile geçti. Saçım, sakalım kitap üzerinde ağardı. Aklın, paradan daha kıymetli, paradan daha işe yarar bir şey olduğuna kanaat getirdim. Öğüt, hazır bir akıl demektir. Yoksa ben sana senede beş on lira verebilirim. Fakat paradan daha çok kıymetli olan nasihati veriyorum. Aklın varsa kal. Bana hizmet et.

Durmuş:

-Hayır efendim, bana para lâzım, öğüt lâzım değil, dedi.

Dışarı çıktı. Sokakta yalnız kalınca düşündü. Acaba bu paradan kıymetli olan öğüt neydi? Kahveye geldi. O gece merakından uyuyamadı. Acaba tek kuruşa katık olarak vereceği öğüt ne idi? Sabah olunca

Edirnekapı'sının yolunu tuttu. Müstakim Efendiye gitti. Eteğini öptü:

-Vereceğiniz öğüdü merak ettim, dedi, bir sene size hizmet edeceğim.

-Pekâlâ oğlum, sene nihayeti kuruşunla öğüdünü alırsın...

Durmuş tam bir sene kitap odasını süpürdü. Bahçeyi belledi. Su taşıdı. Merdivenleri yıkadı. Camları sildi. Müstakim Efendinin her hizmetini yaptı. Nihayet bir sabah efendisi onu çağırdı:

-İşte oğlum yanıma gireli tam bir sene oldu. Kulaklarını iyi aç. Öğüdünü vereyim: "Yolunu, izini bilmediğin yere gitme!.." Al şu kuruşunu da...

Durmuş, efendisinin uzattığı kuruşu aldı. Birdenbire canı sıkıldı. Büyük bir öğüt alacağını sanıyordu. Halbuki bu kuru bir laftı.

-Ben bu öğüdü zaten biliyordum efendim, dedi. Müstakim Efendi güldü:

-Biliyorsan iyi... Şimdi o bildiğini hatırla-din, bu daha iyi.

Durmuş alık alık bakakaldı. Demek bir sene hep bu iki çift laf için çalışmıştı ha... Efendisinin eteğini öptü. İzin aldı. Çıkıp gidecekti. İhtiyar yine dedi ki:

-İstersen bir sene daha kal. Yine bir öğütle bir kuruş veririm.

-Hayır, istemem efendim, diye Durmuş çıktı.

Hemşerilerinin kahvesine gitti. Gece yine merakından uyuyamadı. Acaba bu vereceği öğüt ne idi? Bir sene sabretmiş; birinci öğüt için çalışmıştı.

Şimdi meraktan çatlayacaktı. Acaba ikincisi ne idi? Dayanamadı. Kalktı, Müstakim Efendinin evine geldi. Tam bir sene daha hizmet etti. Sene nihayeti yine Müstakim Efendi onu çağırdı. Bu sefer kuruşu peşin verdi.

Sonra:

-Al öğüdü: "Emanete hıyanetlik etme!" dedi. Durmuş'un yine canı sıkıldı:

-Efendim, ben bu öğüdü biliyordum.

-İyi ya işte... Biliyorsan şimdi de hatırladın. Bildiğini hatırlamak, yemden bir şey öğrenmek kadar faydalıdır.

Durmuş giderken efendisi tıpkı geçen seneki gibi:

-Oğlum, eğer bir sene daha kalırsan, sana bir kuruşum, ama son bir öğüdüm daha var, dedi.

Durmuş kabul etmedi. Çıktı. Hemşerilerinin kahvesine gitti. Bir gece, iki gece, üç gece... Rahat uyuyamadı. Acaba efendisinin bu son öğüdü ne idi? Belki bildiği bir şeydi. Ama ne idi? Hep bunu düşünüyordu. Serser serser iş aradı. Bulamadı. "Mademki iki senelik emeğim havaya gitti, bir sene daha uğraşır, şu son öğüdü de anlar, merakta kalmam" dedi. Tekrar

geldi. Eski kapısına girdi. Tam bir sene daha Müstakim Efendiye hizmet etti. Sene nihayetinde efendisi yine onu çağırıldı. Kuruşu eline verdi:
-Al öğüdünü de, dedi. "Karını kendin gitmediğin yere gece yatısına gönderme!"

Durmuş, bu öğüde de omuzunu kaldırdı. İçinden "Dipsiz bir laf işte..." dedi. İzin aldı.

Çıkacağı zaman efendisi nereye gideceğini sordu.

-Artık memlekete efendim.

-Başka bir yere girmeyecek misin?

-Hayır.

-Niçin?

-Üç sene oldu gurbetteyim. Anam ihtiyar, gideyim bakayım, ne oldu?

-Pekâlâ oğlum; yalnız, yola çıkacağın zaman buraya uğra, sana bir hediye vereyim. Anana benden götür, olur mu?

-Olur efendim, dedi.

-Hemşerilerinin kahvesine düştü. Bu sene memlekete dönecek gurbetçilere başına geleni anlattı. Hepsi güldüler:

-Ulan, sen deli imişsin! dediler.

Artık İstanbul'da durmak istemedi. Ama memlekete nasıl gidecekti?

Cebinde üç kuruşundan başka on para yoktu. Gurbete yayan gelinirdi ama, gurbetten memlekete yayan dönülmezdi, rafa lâzımdı. Herkes kirayla sürücü atları tutardı. Ayakla bu sılacı kervanına karışmak mümkün değildi. Hemşehrileri haline acıdılar. Aralarında ona bir beygir kiralayacak kadar para topladılar. Tam Üsküdar'a geçecekleri akşam, Durmuş, efendisinin evine gitti.

-İşte gidiyorum efendim, dedi.

İhtiyar kalktı: "Yolun açık olsun. Al şu hediyelerimi, anana götür" diye ona iki büyük somun uzattı.

Durmuş içinden, "Hay münasebetsiz herif, şu gönderdiği hediyelere bak!" diye kızdı. Ama belli etmedi. Somunları aldı. Kahveye geldi. Heybesine koydu. Sılacılarla beraber Üsküdar'a geçti. Handa bekleyen beygirlere bindiler. Geceleyin, ay aydınlığında yola düzöldüler. Dere tepe, düz gittiler. Dağlar aşıldı. Bir gün, bir ormanın kenarında taşkınca bir suya rastgeldiler. Gececek yerini bulamıyorlardı. Durmuş, bu kadar bir su karşısında hemşerilerinin ürkekliğine güldü. Atını suya sürecekti. Tam bu esnada efendisinin verdiği nasihat aklına geldi:

-Yolunu, izini bilmediğin yere gitme!

Dizgini topladı. Atının ön ayakları suyun içinde idi. Yanındaki arkadaşı durmadı. Atını sürdü. İki adım atmca birdenbire suyun içinde kayboldu. Çıksın diye beklediler. Çıkmadı. O vakit civarda bir çoban buldular. Suyun geçilecek yerini öğrendiler. Meğerse orası bir girdapmış... Durmuş, efendisinin öğüdünü hatırlayarak, atını o zavallıdan evvel sürmediğine şükretti. Bir senelik hakkını helal etti. Yolda hemşerileri ona yiyecek de veriyorlardı. Bir gün karnı çok acıktı. "Efendinin hediye gönderdiği şu somunlardan birisini koparıp yesem" dedi. Elini heybesine atarken tam bir senelik emek sarf ederek işittiği öğüt aklına. geldi:

-Emanete hıyanetlik etme!

Elini çekti. "Şeytana uymayayım" dedi. Birkaç gün, birkaç gece daha yürüdüler."Nihayet bir gün karanlık ormanın yanından geçiyorlardı.

Ağaçların arasından:

-Teslim olun! diye bir ses işitti. Durdu. Onunla beraber bütün kervan durdu. Eşkiyalar her tarafı çevirmişti. Efe meydana çıktı:

-Canını kurtarmak isteyen üzerinde, başında nesi var, nesi yok buraya bıraksın. Selametle yoluna gitsin, diye haykırdı.

Kimse davranamadı. Kimse kaçamadı. Eşkiyalar yolun gerisini de tutmuşlardı. Can maldan tatlı. Herkes nesi var, nesi yok, efenin önüne döktü. Senelerce emeklerle kazanılan lira kemerleri, altın keseleri, gümüş, elmas hediyeler, daha birçok şeyler... Durmuşu sıra gelince:

-Benim bir şeyim yok, dedi.

Efe inanmadı:

-Ne demek, sen gurbetten gelmiyor musun?

-Gurbetten geliyorum.

-Çalışmadın mı?

-Çalıştım.

-Para kazanmadın mı?

-Kazanmadım...

-Yalan.

-Vallahi kazanmadım. Hemşerilerime sor, istersen...

Efe hemşerilerine sordu. Hepsi Durmuş'un para kazanmadığını, senede bir kuruşa hizmet ettiğini anlattılar. Efe, Durmuş'un aptallığına hem güldü, hem kızdı. Adamlarına:

-Şu budalaya bir sopa çekin de, bir daha para kazanmadan gurbette kalmayı öğrensin, dedi.

Durmuş'u yere yatırdılar. Canı çıkıncaya kadar dipçiklerle dövdüler.

*

Sılacıların hepsi Durmuş gibi on parasız evlerine döndüler. Durmuş'un anası daha çok ihtiyarlamıştı. Zavallı kadın üç senedir çektiği sefaleti anlattı:

-Neye para kazanmadın, a oğlum? diye darılacak oldu. Durmuş:

-Hemşerilerim gibi kazansaydım, yine eşkıyalara kaptırarak, elim boş dönecektim, dedi.

Karnı çok acıkmıştı. Anasından biraz yiyecek istedi. Kadıncağız ağlamaya başladı:

-Bir şey yok oğlum, iki gündür ağızıma lokma girmedi.

-Bari, şu heybenin içinde, efendimin sana hediye gönderdiği somun var. Birisini kırılım, beraber yiyelim, dedi.

Heybeden bir somun çıkardılar. Kırınca şangır şangır etrafa altınlar yayıldı. Şaşırdılar. Öbür somunu da kırdılar. Onun da içi altın dolu imiş. Sevinerek hepsini topladılar. Durmuş, iki senelik emeğini efendisine helâl etti. Eğer bir sene hizmet ederek aldığı "Yolunu, izini bilmediğin yere gitme!" öğüdünü aklına getirmeseydi girdapta boğulacaktı. İkinci sene aldığı "Emanete hıyanetlik etme!" öğüdünü hatırlıdan çıkarsaydı, yolda somunları kıracak, altınlar meydana çıkacak, sonra hemşerileri gibi soyulacaktı... 'Yavaş yavaş düşündükçe, efendisinin ne kadar büyük, ne kadar akıllı bir adam olduğunu anlamaya başladı. Ona, İstanbul'da iken aylık verseydi ihtimal ötede beride yiyecek, biriktiremeye-cekti. Yahut sılaya dönerken paralan meydanda geçireceği için bir kazaya uğrayacaktı. Durmuş, daha çok düşündükçe "akıl"m "pa-ra'dan kıymetli olduğuna iman etti. "Akıl" olmazsa "para" hiçbir işe yaramazdı. İşte arkadaşlarının hali!.. Dağ başlarından, eşkıya içinden, dolu kemerlerle geçmenin cezasını gördüler.

I

Durmuş, zengin olunca tarla aldı. Bağ aldı. Koca bir çiftlik kurdu. Köyünün ağası oldu. Ama bir türlü evlenemiyor, yaşı otuzu geçtiği halde bir kız bulup alamıyordu. Evlenmesini teklif eden köy ağalarına:

-Ben de isterim ama bir şartla!... derdi.

-Nasıl şart, ağa?

-Karıyı kendi bulunmadığım yere misafirliğe göndermem.

-Akrabalarının yanına göndermez misin?

-Göndermem.

-Anasının, babasının yanına da göndermez misin?

-Kendim bulunmadığım hiçbir yere göndermem.

-Niçin?

-Bilmem...

Durmuş, efendisinin son üçüncü öğüdünü bir türlü aklından çıkaramadı. İlk iki öğüdü de evvela anlayamamıştı. Ama sonra onların ne kadar faydasını gördü. Kendi köyünde, komşu köylerde bu şartla kimse kız vermiyordu. Herkes:

-Biz evladımızı esir yapamayız, diyordu.

Nihayet iki saat uzak bir köyde öksüz bir kız bulundu. Durmuş onu aldı. Şanına uygun düğün yaptı. Mutlu oldu. Bir erkek çocuğu dünyaya geldi. Aradan dört sene geçti. Karısını hiçbir yere göndermedi. "Anca beraber kanca beraber" derdi. Bir gün karısının akrabaları geldi. Köylerinde düğün varmış. Durmuş'tan bir gece için izin istediler.

-Hayır, olmaz, dedi.

-Niçin?

-Bilmem.

Efendisinin öğüdü aklından çıkmıyordu. Yalvardılar, yakardılar. O razı olmadı. Kendi köylüsü de, karısının köylüsüne karıştı:

-Zavallı kadın verem olacak, diye laf atmaya başladılar. Hep birden onun üzerine düştüler. Yemin ettiler. Durmuş artık herkesin ısrarına dayanamadı. Bir gece kalmak üzere karısını köye yolladı. O akşam pişmanlığından yemek yiyemedi. "Niçin efendimin öğüdünü dinlemedim" diye sıkılmaya başladı. Dinlediği ilk öğüdünde ne büyük faydalar görmüştü. Şimdi son öğüdü dinlemediği için kimbilir ne büyük bir zarar görecek? Duramadı. Uşaklarına atını hazırlattı. Geceleyin iki saat ötedeki köye yetişti. Düğün evinin önüne gitti. Delikanlılar çitlere dayanmışlar, avluda, meşaleler altında oynayan kızlara kadınlara bakıyorlardı. O da yaklaştı. Karısının, çocuğuyla beraber bir köşede büzülmüş oturduğunu gördü. Acaba bu gece hangi akrabasının yanında yatacağı. İçine bir kurt girdi. Döndü. Arkasına baktı. Bir kocakarı geçiyordu. Ondan bunu anlamak istedi.

-Bana bak nine sana bir şey soracağım.

-Sor oğlum.

-Şu köşede çocuğuyla beraber bir taze oturuyor, görüyor musun?

Kocakarı dikkatle baktı:

-Görüyorum, dedi.
-Kimin nesidir o?
-Ah evladım, sorma. Onu bir zalim herif aldı, zavallı tazeye dünyayı zindan etti. Dört senedir işte, köyüne yeni geliyor...
-Acayip...
-Evet, bütün köylü zorladı da, bu sefer izin alabildi. Kocası öyle fena, zalim bir adam ki...
Durmuş'un yüreği atmaya başladı. Karısının nerede yatacağını sordu.
Kocakarı:
-Bilmem, diye cevap verdi.
Durmuş düşündü, taşındı, birdenbire dedi ki:
-Beni bu gece bu kadınla yatırabilir sen, sana beş altın veririm.
-Yiğidim ondan kolay ne var?
-Demek beni onunla yatırabileceksin?
-Elbet.
-Nasıl?
-Onun akrabaları benim kapı bir komşumdur. Benim her sözümü dinlerler. Avlularının sonunda tek bir oda vardır. Gider, onları kandırır, bu kadını oraya yatırırın. El ayak kesildikten sonra seni götürür gizlice bu odaya sokarım.
-Doğru söyle...
-Sen, hemen altınları ver, yiğidim. Durmuş kesesinden beş altını çıkardı. Kocakarıya verdi. Atını onun avlusuna bağladı. Hiddetinden tirtir titriyordu. Gece yarısı geçti. Kocakarı geldi. Onu aldı. Küçük bir bahçe kapısından geçirdi. Bir avlunun en sonundaki tek odaya soktu. Durmuş yüzünü salıyla sarmıştı. Karısı onu tanımadı. Hemen bağırmaya başladı. Durmuş sesini çıkarmadı. Kapıyı kitledi. Üzerine yürüdü. Zavallı kadın köşeye büzülmüş, hem bağırıyor, hem tekme atıyordu. Durmuş'u yanına hiç yaklaştırmadı. Akşamdan uyuyan oğlu yatağın üzerindeydi. Annesinin haykırmasına uyanmadı. Mışıl mışıl uyudu. Durmuş, karısını daha çok bağırtmamak için kapının yanına oturdu. Hiç sesini çıkarmadı. Bütün gece ağlayan kadıncağız sabaha karşı korkudan, yorgunluktan sızar gibi olmuştu. Avluda horozlar öttü. Durmuş yavaşça yatakta uyuyan çocuğunu aldı. Sessizce dışarı çıktı. Avluyu geçti. Atına bindi. Dörtnala köyüne döndü.

Karısının akrabaları, gece çocuğun çalındığını duyunca, ne yapacaklarını şaşırıldılar. "Ağaya ne cevap vereceğiz?" diye düşünmeye başladılar.

Kocakarı buna da bir çare buldu:

-Bu oda zaten eski... Yakınız. "Gece yangın oldu, çocuğu kurtaramadık" dersiniz, dedi.

Onu dinlediler, Hemen odayı yaktılar. Ağlayarak, sızlayarak, Durmuşun karısını evine getirdiler. Hepsinin alınında çatkı vardı. Dövünüp duruyorlardı. Durmuş:

-Çocuk nerede? diye sordu. -Ah olan oldu! Gece odamız yandı. Çocuğu kurtaramadık, dediler. Durmuş güldü:

-Neye ağlıyorsunuz canım, dedi. Başımız sağ olsun. Elhamdülillah genciz. Allah başkasını verir.

Karısının akrabaları Durmuş'un bu soğukkanlılığından biraz ferahlar gibi oldular.

Tam bu sırada kapı açıldı. Durmuş'un çocuğu içeri girdi. Annesinin kucağına atıldı. Çocuğun yandığını söyleyenler şaşırıldılar. O vakit Durmuş:

-Gördünüz ya, yalancı alçaklar, niçin karımı kendimin bulunmadığı yere göndermiyor-muşum, diye bağırdı.

Hepsini, tekme tokat, kovdu. Karısına döndü:

-Eğer gece orada bana el sürseydin hemen seni öldürecektim. İşte ibret al da, sakın bir daha kocandan ayrı bir yere gitmek isteme dedi. ihtiyar efendisine üç senelik emeğinin hakkını da helâl etti.

KURUMUŞ AĞAÇLAR

- Küçük Masal –

Deli Murat, memleketin en azılı bir dere beyiydi! Fakat yaşlandıkça akli başına geldi. İyinin, kötünün farkına varmaya başladı. Artık en küçük bir fenalık bile onun vicdanında sönmez bir ateşi tutuşturuyordu. Elli yaşına girmişti. Hacca gitmek niyetindeydi. Fakat hangi yüzle?.. Uzun kış geceleri, vahşi bir saraya benzeyen kulesinin تنها odasında, ocağın alevlerine dalarak, yaptıklarını düşünürdü. Tam otuz sene... Etmediği kalmamıştı. Soyduğu kervanları, kaldırdığı kızları, vurduğu postaları,

yaktığı köyleri, yıktığı kanları, bastığı şehirleri, hep birden hatırladı. Hele öldürdüğü insanlar... Bunları untabilmek imkanı yoktu. Aslında çoğunu kendi nefsinin kurtarmak için öldürmüştü. Fakat ne olursa olsun, yine kandı! Evet, kırk kan!...

Bir gece sabaha kadar uyuyamadı. Daha şafak sökmeden atlarını hazırlattı. Kasabaya doludizgin koştu. Sabah namazını henüz bitiren Karababa'yı secdesinde buldu. Şu Şeyh, o dönemin en büyük erenlerindendi. Tekkef i ümitsizlerin mabedi idi. Deli Murat'ı görünce gülümsedi:

-Hoş geldin. Seni bekliyordum, dedi.

-Beni mi?

-Evet.

-Niçin?

-Hacca gitmek istiyorsun, değil mi?

Deli Murat bu her şeyi bilen, her şeyi gören, bir çok şeyi sezen, mübarek ihtiyarın ellerine sarıldı. Öptü:

-Fakat yüzüm yok, babacığım, dedi.

-Allah her şeyi affeder.

-Benim kabahatim çok. Günahlarım çok büyük...

Seccadenin kenarına diz çöktü. Ağlaya ağlaya geçmişini anlattı. Bunlar hatırında durdukça peygamberin mezarına yüz sürmeye cesaret edemeyecekti.

Karababa:

-Senin kırk kanın var! dedi.

-Evet.

-Allah bunları bile affeder.

-Nasıl?

-Ya ölüme layık bir adamı vurursun...

Deli Murat:

-Aman aman! diye haykırdı, ben artık adam öldüremem!

Karababa:

-Yahut da, büyük bir menzil açar, geleni geçeni, fakir zengin ayırt etmeden doyurursun. Hepsinin gönlünü hoş edersin! dedi.

Deli Murat, bu ikinci kefareti uygun buldu. Parasının sayısını bilmezdi. Bir menzil değil, on menzil açabilirdi.

-Pekâlâ babacığım, dedi, yarından sonra menzil açıktır. Fakat kanlarımın affolunup olunmadığını nereden bileyim?

-Bilip de ne yapacaksın?

-Hacca gideceğim.

Karababa bir an düşündü:

-Menzilin iç bahçesine kurmuş ağaçlar dik, dedi.

-Kurumuş ağaçlar mı?

-Evet, bunlar yeşerip çiçek açınca, kanların affedilmiş, kefaretin kabul olunmuştur.

-Hiç kurumuş ağaç yeşerir, çiçek açar mı?

-Açar.

Deli Murat'ın vahşi bir saraya benzeyen kulesi geniş ovaya inen yolun üstünde idi. Yedi ülke yolcuları önünden geçmeye mecburdu. Burasını hemen menzil haline koydu. Her odaya bir sofraya kurdu. Günde yirmi kazan kaynıyordu. Ekmeğinden, etinden, pilavından yedirmeden kimseyi geçirtmezdi. İç bahçeye de Karababa'nın dediği gibi kurumuş ağaçlar diktirdi. Her gün bunları yokluyordu. Aradan bir sene, iki sene, üç sene geçti. Kurumuş ağaçlar yeşermek şöyle dursun, hatta çürümeye, kurtlanmaya yüz tutmuştu. Her gün yine kazanlar kaynıyor, yaz, kış hayrat devam ediyordu. Deli Murat'ın içine şüphe girdi: "Budala mıyım? Hiç kurumuş tahtalar çiçek açar mı? Karababa, beni daima hayrat yapayım diye böyle aldatmış olmalı!" diyordu. Gündüzleri menzilin önündeki çardağa oturur, uşakların, yolcuları nasıl ağırladıklarına gözcülük ederdi. Karnı tok olanlara bile mutlaka aşından bir yudum tattırırdı. Bir gün çardakta kefaretinin kabul olup hacca gidebileceğini düşünürken daldı. Tatlı bir rüya görmeye başladı. Bir devenin üstünde, tek başına, çöl ortasında gidiyor. Deve birdenbire durdu. Deli Murat uğraşılıyor bir türlü yürütemiyordu. Nihayet deve silkindi. Murat kuşlara yuvarlandı. Gözlerini açıp "hayırdır inşallah!" derken uşaklarının yol üstünde bir atlı ile uğraştıklarını gördü. Dikkat etti. Bu adam atından inmiyor.

-Bırakın beni! Acele işim var. Duramam! Bırakın... İnmem... diyordu.

Uşaklar zorluyorlar:

"İn, bir yudum çorba iç. Sonra git, seni bırakırsak, ağa bize darılır..." diye yalvarıyorlardı.

Deli Murat doğruldu. Kendisi de inmesi için atlıya ricaya gidecekti.

Kalktı. Tam yola doğru yürürken yolcu atını şaha kaldırmış, uşakların elinden kurtulmuştu. Deli Murat'ın inat damarı tuttu. İçinden, "Ulan ben sana mutlaka aşından tattıracağım!" dedi. Belinden tabancasını çıkardı.

Havada uçan serçe kuşlarını nişan almadan vurabilirdi. Yolcunun hızla uzaklaşan atına güzel bir nişan aldı. "Hayvan ölünce gidemez. Çorbayı içer. Ben ona en iyi atlarımdan birini hediye ederim, memnun olur..."

diyordu. Tetiği çekti. Fakat at durmadı. Bilakis dörtlüye kalktı. Üzerindeki

adam yere düşmüştü. Uşaklarıyla beraber bu yolcunun imdadına koştu. Bir de ne görsün? Meğerse ata attığı kurşun, zavallı sahibinin ensesinden girip alnından çıkmamış mı? Yüzünden taze kanlar sızıyordu. Az buçuk daha kendini kaybedecekti. İşte kırk kanını Allah'a affettirmeye çalışırken kazara, elinden yeni bir kan daha çıkmıştı. Ağlamaya başladı. Teessürü o kadar müthişti ki., uşakları ürktü. "Bırakın, kendimi öldüreceğim. Artık dünya bana haram olsun!" diye haykırıyordu. Elinden tabancasını zorla kaptılar. Teskin etmek için menzildeki odasına götürüyorlardı. İç bahçeye girince birdenbire: -A!., diye haykırdı, bakınız bakınız!..

Kurumuş ağaçlar, hepsi ilkbahar bademleri gibi sayısız çiçek açmıştı. Bu mucize herkesi şaşırttı. Deli Murat, sevincinden bu bir anda yeşermiş ağaçların diplerini öpüyor, gözlerinden saadet yaşları akıyordu. İşte artık günahları, kırk kanın günahı affedilmişti. Demek kaza ile vurduğu adam ölüme layık bir günahkârdı! Bunun kim olduğunu tahkik et-^ ti. Menzilde hazır bulunan yolcuların hepsi tanıyorlar:

-Dünyada bunun kadar iyi adam yoktu. Allah rahmet eylesin, diye acıyorlardı. Fakat Deli Murat:

-Hayır, hayır, dedi, bu adam ölüme layık bir günahkârmış!...

Tanıyanlar tekrar reddettiler:

-Hayır, mübarek bir adamdı! Hemşehrilerinden kimseye fenalık etmedi. Beş vakit namaz kıldı. Üç ay oruç tuttu. Fakire, fukaraya baktı. Öksüzler büyüttü.

-Hayır, hayır, bu adam ölüme layık bir günahkârmış!

Ama cesedin başında herkes iyiliğine dair şahadette ısrar ediyordu.

Sonunda Deli Murat:

-O halde, bu adam şimdi gayet büyük bir günah işlemeye gidiyormuş! dedi.

Uşaklarına ölünün üzerini aramalarını emretti. Küçük bir mekuptan başka bir şey bulamadılar: Bu mektup genç ve namuslu bir kadının aleyhinde yazılmış, kocasına gönderiliyordu!

RÜŞVET

Çarşı meydanının büyük çınar ağaçları, yere düşen gölgelerini alacalandırarak, fısıldıyorlardı. Kuvvetli bir rüzgâr esiyordu. Avukat Hacı Namık Efendi, kâğıtlarını uçmasın diye, zümrüt bir köşke benzeyen küçük dükkânının camlarını indirdi. Sonra gitti, açık kapıyı iterken heybesi omuzunda, semerli atının yuları elinde, sarıklı, kısa boylu yuvarlak bir köylünün yaklaştığını gördü:

-Merhaba Ali Hoca, dedi, böyle zamansız ne arıyorsun burada? Daha pazara iki gün var...

Köylü, siyah sivri iki noktaya benzeyen minimini gözlerini daha fazla küçülterek:

-Aleyküm selâm, efendi! Belâya düştüm. Bir dava için geliyorum, diye başını salladı.

-Ey, gel, biraz konuşalım bakalım.

-Konuşalım.

-Derdini anlat bana bakayım.

-Senden başka zaten kime anlatacağım?

Atının yularını peykenin destek direğine bağladı. Küçük dükkâna girdi. Ceviz yazıhanenin sağındaki hasırlı alçak sedire oturdu. Heybesini yanına koydu. Namık Efendi'nin uzattığı tabakadan sigara sararken davasını anlattı. Hasmı, köyün muhtarı Huysuzoğlu'ydu. Ona ait bir arsanın üzerine Ali Hoca vaktiyle bir bina yaptırmıştı. Şimdi o, neden sonra bu binayı kabullenmeye kalkıyordu. Halbuki bina kimin ise, yerde onun demekti...

Namık Efendi kır sakalını kaşdı. Gözlüğünün üstünden bakarak:

-Sen haksızsın Ali Hoca! dedi.

-Haksız mıyım?

-Evet.

-Hayır, ben haklıyım. Neye binayı yaparken sesini çıkarmamış?

-Çıkarmasın.

-Ben haklı olduğumu biliyorum, Namık Efendi. Davadan vazgeçmem.

-Kaybedeceksin!..

-Edeyim, zararı yok. Ama davadan vazgeçmem.

Namık Efendi haksız davaları almazdı. Ali Hoca'nın vekâlet teklifini geri çevirmek istiyordu. Fakat, "Bozoyük" köyünün halkı otuz senelik müşterileriydi. Eşek, ahırını beller gibi onun dükkânını bellemişler,

hükümetteki her işleri için ona müracaatı âdet edinmişlerdi. Kışlık zahiresi de hemen hemen tamamıyla oradan gelirdi. Sonunda:

-Pekâlâ, senin bu işine bakayım. Kaybedince bana darılmayacaksın! dedi.

-Darılmam, ama neye kaybedeceksin?

-Çünkü haksızsın.

-Hâkime güzel bir Koç göndersem?..

-Ne?..

-O vakit davayı kazanamaz mıyım?

-O vakit hiç şüphesiz kayberdersin işte!..

-Niçin?

-Yeni hâkim senin bildiğin adamlardan değil...

Ali Hoca avukatının heyecanını anlayamıyordu. Ondan yeni hâkimin övgüsünü uzun uzadıya dinledi. Bu kişi rüşvetin, hediyein korkunç bir düşmanıymış! En haklı bir davacı kendisine rüşvet vermeye Halksa o saatte onu haksız çıkarırmış!

Ali Hoca:

-Allah böyle doğruları dünya yüzünden eksik etmesin! diye dua etti.

-Namık Efendi:

-Amin, amin! dedi.

Davaya, doğruluğa dair bir saat kadar konuştular. Vekâlet için anlaştılar. Avukat ümitsizdi. İş hatır için alıyordu. Haksızlık o kadar meydanda idi ki...

*

İki hafta sonra, aynı saatte Ali Hoca, yeşil boyalı dükkânın kapısında görüldü. Namık Efendi bir dilekçe yazıyordu. Gözlüğünün üstünden müşterisini görünce güldü:

-Hoş geldin be! Ne dersin, davayı kazandık! dedi.

Bu kadar haksız bir hükmü hâkimin nasıl verdiği bir haftadır şaşırıyordu.

Ali Hoca soğukkanlı:

-Benim gönderdiğim koç sayesinde kazandık! cevabını verdi.

-Ne!.. Sen hâkime bir koç mu gönderdin? -Evet.

-Buna cesaret ettin ha?

-Evet, ama sen bana "Rüşvet düşmanıdır, kim hediye verirse haksız çıkar" dememiş miydin?

-Evet.

-Ben de koçu gönderirken kendi ismimi vermedim.

-Ya ne yaptın?

-Hasmım, muhtar Huysuzoğlu'nun ismini verdim.

-!!!...

İhtiyar avukatın kalem elinden düştü. Arkasına dayandı. Karşısında parlayan minimini siyah gözlere bakakaldı. Meydandaki büyük çınar ağaçlarının derin fısıltıları, kapıda ayakta duran Ali Hoca'nın yanlarından, tepesinden, bacaklarının arasından giriyor, duvarlarına eski vilayet gazeteleri yapıştırmış dükkâncığın içini dolduruyordu...